

Het Reewild

MEDEDELINGENBLAD VAN DE *Vereniging „Het Reewild”*

3e jaargang nr. 3
september 1986

Het Reewild

MEDEDELINGENBLAD VAN DE Vereniging „Het Reewild”

Beschermheer Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden

De Vereniging „Het Reewild” stelt zich ten doel:

....de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het reewild in Nederland. Zij staat op het standpunt, dat niet slechts gestreefd dient te worden naar het verkrijgen en behouden van een verantwoorde reestand, doch bovendien dat middelen dienen te worden aangewend deze stand zo gezond mogelijk te houden en op kwalitatief hoog peil te brengen, opdat ook voor het nageslacht een der schoonste vertegenwoordigers van de Nederlandse fauna behouden blijft.

BESTUUR

voorzitter:

Jhr. M. de Savornin Lohman, Smidswater 2A, 2514 BV 's-Gravenhage, Tel.: 070-643596/070-689266.

secretaris:

Jhr. Mr. Th. W. R. M. Serraris, Groen v. Prinstererlaan 28, 3818 JP Amersfoort, Tel.: 033-631833 (privé),

penningmeester:

Ir F. W. Craandijk, Blydensteinbleekweg 20, 7523 HZ Enschede, Tel.: 053-351667.

G. W. Boele,

Kamperweg 18, 8181 CM Heerde, Tel.: 05782-2193.

A. J. Mörzer Bruijns,

v. Petersom Ramringweg 30, 8072 RA Nunspeet, Tel.: 03412-57483, 03412-51874 (kant).

A. A. M. J. Consten,

Dautzenbergstraat 16, 6411 LB Heerlen, Tel.: 045-717150.

E. H. Drenth,

Westerse Drift 89, 9752 LD Haren (Gr), Tel.: 050-348657, 050-129948.

J. F. Erdmann,

Rembrandtlaan 15, 1231 AA Loosdrecht, Tel.: 02158-1285.

Ir. J. M. Seroo,

Achelseidijk 6, 3598 Bocholt (België), Tel.: 09-3211472026.

Th. J. Litjens,

Dorpsstrand 40, 4845 CG Wageningen, Tel.: 01693-1420, 01693-1827.

J. J. Meissner,

Dijk 4, 8131 VA Wijhe, Tel.: 05702-1255.

Administratie Afschot:

A. J. van Veen, Bolhaarslaan 57, 7522 CV Enschede, Tel.: 053-351592.

Beheer Materiaal:

A. J. Mörzer Bruijns, v. Petersom Ramringweg 30, 8072 RA Nunspeet, Tel.: 03412-57483, 03412-51874 (kant).

Slijpplaatjes:

G. J. M. Koenderink, Lhee 96, 7991 PK Dwingeloo, Tel.: 05219-7356.

REGIONALE ORGANISATIES

Reewildbeheer

Noord Nederland

voorzitter: E. H. Drenth.

secretaris:

H. Meijeringh, Zuidbargerstraat 93, 7812 AE Emmen, Tel.: 05910-29364.

Stichting Reewild

Trofeeënshow Gelderse Achterhoek (Exel)

voorzitter: D. Voûte,

secretaresse:

Mevr. C. H. Meekers, Binnenweg 3, 7211 MA Eefde, Tel.: 05780-12480.

Regio Limburg

voorzitter:

J. W. H. Hommen, secretaresse: P. Adams, Overhaelen 8, 6081 ZD Haelen, Tel. 04759-3448.

Stichting Reewildbeheer

Overijssel

voorzitter: B. Brinkmann,

secretaris:

J. Schoonderbeek, Meidoornstraat 16, 7497 MG Bentelo, Tel.: 05472-228.

Vereniging „Het Reewild”

West- en Midden Brabant

voorzitter: Th. J. Litjens,

secretariaat:

G. W. A. M. Hamel, Assumburgstraat 14, 4834 KP Breda, Tel.: 076-656005.

Reewildbeheer Utrecht,

Gooi en Vechtstreek

voorzitter: J. F. Erdmann,

secretaris:

L. P. M. J. Canjels, Vletweide 114, 3981 ZN Bunnik, Tel.: 03405-67782.

Stichting Wildbeheer

Veluwe

voorzitter: Jhr.

M. de Savornin Lohman,

secretaris:

J. C. H. Nachenius, Lage Boeschotenweg 18, 3886 PS Garderen, Tel.: 05776-1429

Vereniging

Reewildkring

Oost-Brabant

voorzitter:

H. A. v. d. Vleuten, secretaris: A. J. G. v. Kuijk, De Kranssen 21, 5581 AG Waalre, Tel.: 04904-4624.

Provinciale

Reewildcommissie

Zeeland

voorzitter: P. van Dalsen

secretaris:

Drs. W. P. B. Nijzink, Smokkelhoekweg 1B 4421 JH Kapelle-Biezelinghe, Tel.: 01102-1846

Foto voorpagina: Th. J. Litjens

Gironummer penningmeester Vereniging „Het Reewild”: 813577

Redactiecommissie Mededelingenblad „Het Reewild”

Ir H. Eikelboom, eindredacteur, Nic. Beetslaan 20, 3743 HM Baarn, Tel.: 02154-17069 - G. W. Boele, Kamperweg 18, 8181 CM Heerde, Tel.: 05782-2193. - P. H. Schneider, Jachtlaan 8, 4851 AM Ulvenhout, Tel.: 076-612293.

Druk en grafische vormgeving: Drukkerij Lulof B.V. - Postbus 100 - 7600 AC Almelo - Tel.: 05490-11011.

INHOUD

Van de voorzitter	2
Een drietal interessante verschillende kopvormen bij reebokken	3
Reewildbeheer (2)	5
Commentaar Reewildbeheer	7
Zwart en/en of rood?	9
Mededelingen	13
Agenda	15
Recept	15

De datum om copy voor „Het Reewild” nr. 4 - 1986 in te leveren is: 15 november 1986.

Van de voorzitter

Het Dagelijks Bestuur van de Vereniging "Het Reewild" en een delegatie van het Bestuur van de Vereniging "Het Reewild" West- en Midden Brabant hebben kort geleden overleg gepleegd over de relatie tussen beide verenigingen in de toekomst. Beide verenigingen immers streven in hoofdlijnen dezelfde doeleinden na, zij het de één landelijk, de ander meer toegespitst op West- en Midden Brabant, waarbij beider activiteiten in elkaars verlengde liggen.

- De regionale vereniging maakt zich al gedurende een reeks van jaren verdienstelijk door -zoals een aantal andere regionale organisaties- het organiseren van velerlei regionale evenementen, zoals een jaarlijkse reewildtrofeeëntoonstelling, discussieavonden en dergelijke.

- De landelijke vereniging zet zich sinds haar oprichting in 1951 in voor de algemene belangenbehartiging en ondersteunt de vele regionale activiteiten in den lande in zowel financiële als materiële zin en, waar mogelijk, door de inzet van bestuursleden en andere medewerkers.

De Vereniging "Het Reewild" nu heeft zich de laatste jaren bezonnen op de verwezenlijking van haar doelstellingen en zich kritisch afgevraagd in hoeverre de vereniging aan de verwachtingen van de leden, maar ook van de reewildjagers niet leden, beantwoordt.

In dat kader is de vereniging aan een indringende analyse onderworpen, die uiteindelijk geleid heeft tot een nieuwe structuur van de vereniging, vastgelegd in nieuwe statuten en verder uitgewerkt in een nieuw Huishoudelijk Reglement. Tegen deze achtergrond nu heeft dit overleg plaatsgevonden met als kernvraag hoe in de toekomst de relatie tussen de beide organisaties -landelijk en regionaal- zich zal ontwikkelen.

Besloten is, dat met ingang van dit nummer het orgaan van de landelijke vereniging (het Mededelingenblad "Het Reewild") tegen kostprijs in voldoende exemplaren ter beschikking van het bestuur van de regionale vereniging zal worden gesteld, om dat aan alle leden van die vereniging ieder kwartaal toe te zenden. Verder zal een aantal exemplaren extra ter beschikking worden gesteld ter verspreiding onder reewildjagers en andere geïnteresseerden in West- en Midden Brabant, die nog geen lid zijn van één van beide, laat staan van alle twee de verenigingen. Het bestuur van de landelijke vereniging is bijzonder verheugd met dit initiatief waarmee beoogd wordt reewildjagers en anderen in West- en Midden Brabant (niet-leden van de vereniging "Het Reewild"), via het mededelingenblad een beter inzicht te geven in de doelstellingen en de activiteiten van de vereniging.

Langs deze weg roep ik de nieuwe lezers van ons orgaan dan ook een hartelijk welkom toe.

In volgende nummers van "Het Reewild" zal ik -wanneer de redactie daarvoor ruimte wil uitsparen- graag nader ingaan op wat ons voor ogen staat met de nieuwe structuur van de vereniging en welke consequenties de nieuwe statuten en het nieuwe huishoudelijk reglement voor de huidige regionale organisaties, zowel in organisatorisch als in financieel opzicht, hebben en welke perspectieven deze bieden.

Lohman.

Een drietal interessante verschillende kopvormen bij reebokken

(1) *"De kromneus", of hoe een kopspitser nog een aardige zesser kan worden.*

Het was in het voorjaar van '81 dat we hem voor het eerst zagen. Samen met z'n tweelingbroer stond hij in een voor de Veluwe redelijk goed biotoop, maar met een hoge reewilddichtheid. Het waren op dat moment jaarlingen met niet meer dan 2 cm lange spitsen. Besloten werd dan ook ze beide in de bokkenjacht te schieten. Bij een van de bokjes was opgevallen dat de neus korter was dan normaal; dat hij verder scheef stond was niet zo duidelijk te zien. In dat jaar is een van de jaarlingen geschoten, de bok met de kromme neus was echter de dans ontsprongen doordat hij zoals zo vaak met jaarlingen gebeurt na eind juni spoorloos verdween. In het eind van de winter '81 - '82 dook hij weer op. Hij had z'n leefgebied 2 km verplaatst en kwam zo in een vergelijkbaar biotoop maar met een minder hoge reedichtheid. Verder lag er in z'n nieuwe territorium een zwartwild voerplaats. Hier werd sinds enige jaren in de winter en in het voorjaar 's ochtends een emmer aardappels en wat krachtvoer voor het reewild neergegooid, dat er dan in ochtenduren op trok. Zo ook onze kromneus die zich er al gauw zeer vertrouwd gedroeg. In '82 zette hij goed op als zesender en ruim boven het gehoor. Dit was voor ons reden hem te sparen temeer omdat hij zo goed te herkennen was en zich zo vertrouwd gedroeg. In de daarop volgende jaren bleef hij trouw aan z'n nieuwe territorium en zette ieder jaar een goed zesender gewei op. In juli

'85 is hij per abuis gesneuveld. Hij was toe wel 5 jaar maar ik had hem nog graag 1 of 2 jaar willen volgen. Met een stangenlengte van rond de 20 cm was hij bij ons de beste bok dat jaar. Na het afkoken van de trofee kon pas goed bekeken worden hoe de misvorming van de neus er uitzag. Aanvankelijk is steeds gedacht aan een aangeboren afwijking. Maar bij het beter bekijken van de schedel leek het aannemelijker dat de bok als kalf is aangereden en zodoende een misvormde neus heeft opgelopen. Ondanks alles heeft deze bok zich toch van kopspitser kunnen ontwikkelen tot sterke zesender. Dit kon hij waarschijnlijk alleen maar omdat hij na een jaar in een minder reedicht gebied terecht kwam. Natuurlijk heeft het bijvoer ook een belangrijke rol gespeeld. Maar ik wil hierdoor alleen duidelijk maken dat een slechte jaarling niet per definitie een slechte bok behoeft te worden. En dat als men z'n stand niet te hoog heeft en het voedsel aanbod zowel kwalitatief als kwantitatief goed is er nog een leuke bok uit voort kan komen. Men moet hier natuurlijk niet uit concluderen dat het niets uitmaakt of er nu een kopspitser of een sterke jaarling blijft lopen.

Foto: H. R.

Natuurlijk had een sterke jaarling zich in dezelfde situatie nog beter kunnen ontwikkelen omdat de achterstand in groei van de slechte jaarling, opgelopen in de periode tussen kalf en jaarling, niet of slechts ten dele ingehaald kan worden.

H.R.

Foto: H. R.

(2) Kaakafwijkingen bij reewild

Enkele weken geleden belde de heer B. J. Tuin, jachtopzichter in Zuid-Flevoland, mij op met de vraag of ik wel eens een onderbijter reebok had gezien. Ik vertelde hem dat ik hiervan bij reewild nog nooit iets over gezien of gelezen had. Wel was me bekend dat er twee jaar geleden een 2-jarig hert op de Hoge Veluwe geschoten was, die dezelfde afwijking vertoonde. In beide gevallen hadden de dieren er schijnbaar niet onder geleden, want zowel gewicht als gewei waren volkomen normaal, zelfs goed te noemen.

De bewuste reebok uit Z.Flevoland woog ongeveer 17 kg en vertoonde geen kaakbreuk of iets dergelijks. Aan de hand van de gebitslijtage betreft het hier een \pm 3-jarige bok. Een slijpplaatje zal zeker in dit geval de juiste leeftijd moeten bepalen. Wij van de redactie zijn Berend Tuin dankbaar voor de moeite die hij heeft willen nemen om ons opmerkzaam te maken op dit unieke geval. Mochten er meer van dit soort gevallen bekend zijn dan zien we gaarne uw reactie met eventuele foto's tegemoet.

G. W. Boele

Foto: G. W. Boele

(3) "Bokkalf met mopsgezicht"

En tenslotte troffen we in "Wild und Hund" van 3 augustus 1986, nr. 9 van de 89e jaargang een kort artikeltje met foto van H. Daniel over een "Bokkalf met mopsgezicht". Bij een avondaanzit aan het eind van het jachtseizoen schoot hij binnen de Hessische boswachterij Schotten een zwak bokkalf met een gewicht van 8,5 kg. Bij nadere beschouwing viel de sterk verkorte bovenkaak op, dat aanleiding gaf tot een mopsachtige

uitdrukking. Na het afkoken bleek dat het voorste derde deel van beide onderkaakbladen een verdikking te zien gaf. Het neusbeen was verkromd, maar het gebit in overeenstemming met de leeftijd

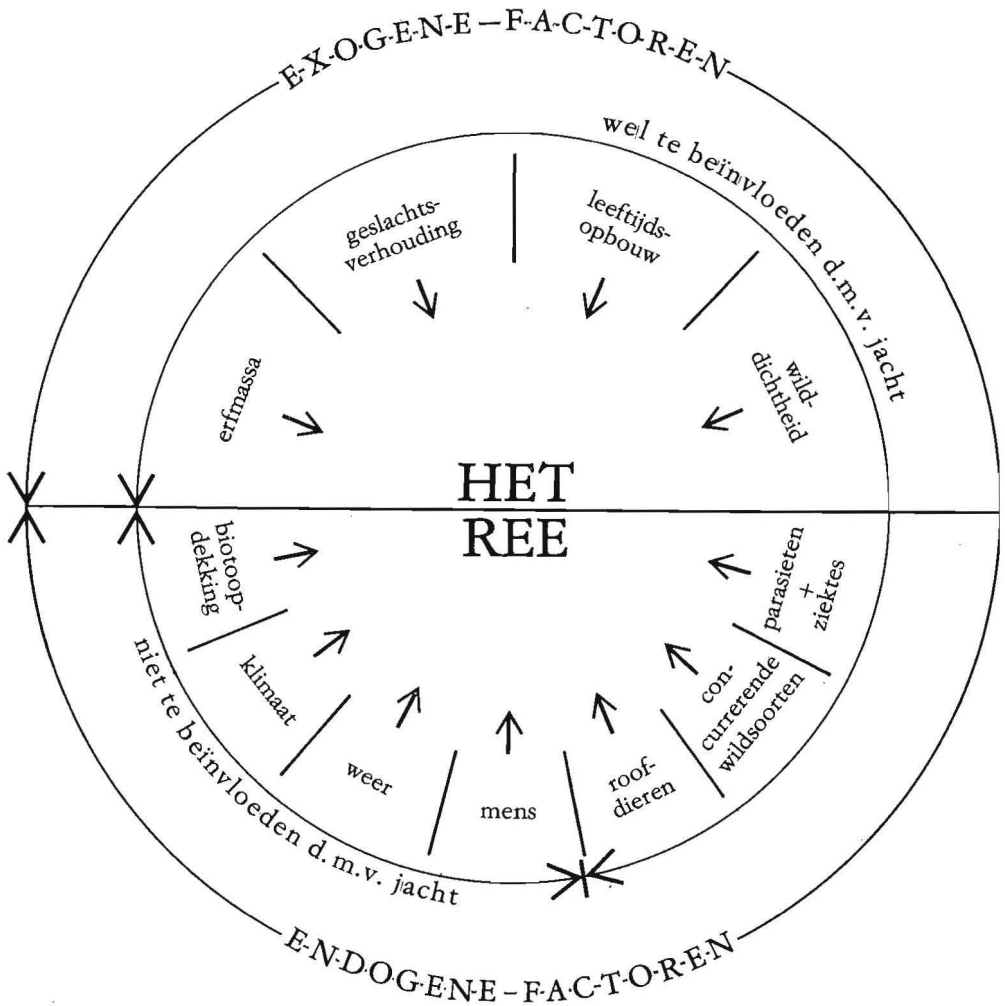
volledig. Vermoedelijk gaat het hier om een genezen fractuur van boven- en onderkaak.

H.E.

Reewildbeheer (2)

In de volgende afbeelding zijn de belangrijkste factoren weergegeven om enigszins de indruk te krijgen waar het allemaal om kan gaan.

Alleen voor de belangrijkste factoren is een plaats ingeruimd omdat anders het geheel te gecompliceerd wordt.

Over de waarde van de factoren is hiermee nog niets gezegd. Maar ook al ruimt men voor de erfmasa een belangrijke plaats in en mogen we veronderstellen dat we door een juist afschot een verbetering van de populatie krijgen, dan nog zult u zich aan de hand van het voorbeeld kunnen voorstellen dat kapitale bokken niet voor het oprapen zijn. Naast de endogene factoren spelen nl. in zeer belangrijke mate ook de exogene factoren een rol en van deze is de biotoop wel het belangrijkste. Helaas zullen we moeten vaststellen dat deze in de loop van de laatste 100 jaren over het algemeen niet verbeterd, eerder verslechterd is.

Het aantal loofbossen is sterk verminderd, het landbouw voorwerk dat we vroeger in de bossen tegenkwamen, wordt niet meer toegepast. De rijke struikvegetatie heeft plaats moeten maken voor de monotone naaldbossen; deze laatste bieden wel een goede dekking maar helaas weinig of geen lawei. Ook voor de veldreeën is veel veranderd. Zagen we vroeger veel singels en remises en werden de weidegronden afgewisseld met bouwland, heden tendage is in verband met de intensieve veeveelt om economisch verklaarbare redenen al deze dekking en rijke lawei mogelijkheden tot een minimum beperkt! Hierdoor verdwijnt de veelheid aan afwisselend voedsel, iets wat het ree, dat een echte snoeper is, zo hard nodig heeft. De exogene factoren zijn zaken waar we bijna of geen invloed op kunnen uitoefenen, vandaar dat ik daar ook niet verder op in zal gaan. Van de factoren waar we middels jacht wel iets aan kunnen doen is in de eerste plaats te noemen de wilddichtheid. Eén van de oorzaken dat "Hege mit der Büchse" weinig of geen resultaat heeft gehad komt, volgens mijn

bescheiden mening grotendeels door de sterke toename van het ree. Wanneer enerzijds een juist afschot wordt verricht maar er anderzijds een sterke toename plaatsvindt van het soort, wat onder andere inhoudt nog sterkere verarming van het biotoop, zal het toelaatbare aantal per hectare overschreden worden. En juist reewild is uiterst gevoelig voor deze factor. Daar naast het verminderen van voedselaanbod, hier ook nog eens "stress" ten opzichte van eigen soortgenoten en het territorium van bokken en zelfs geiten bijkomt, iets wat we bij roodwild eigenlijk niet kennen. Bij het reewild werkt het groepseffekt negatief; alleen het veldree leeft 's winters in grotere srongen. Dit is echter een noodgemeenschap die in het voorjaar weer uiteenvalt.

Al de oudere bokken hebben van het voorjaar tot in de herfst een vast territorium, welke tegen indringers wordt verdedigd. Bij een hoge wilddichtheid worden de territoria kleiner en liggen soms gedeeltelijk in elkaars gebied. Dit nu geeft een enorme onrust, omdat iedere indringer agressief wordt geweerd. Hiervan hebben met name de 1- en 2-jarige bokken te lijden die van hot naar her worden gejaagd en dus steeds moeten leven onder invloed van angst en spanning. Deze voortdurende stresstoestand vindt zijn weerslag in slechte gewoontwikkeling en vermindering van het gewicht. Een te hoge wilddichtheid geeft dan ook vaak knobbokken te zien. Deze bokken hoeven qua aanleg helemaal niet slecht te zijn maar zijn in dit geval gewoon een vorm van kommer.

Bij een te hoge wilddichtheid komt het zelfs wel eens voor dat oudere bokken hun territorium tegen geiten verdedigen. Ook de sterke bok verdraagt de verontrusting slecht en

komt niet tot de gewoontwikkeling die ervan te verwachten zou zijn. Al de lichamelijke factoren en niet alleen het gewei, komen slechts dan tot z'n volste recht als aan het sociaal gebeuren door middel van een harmonische infrastructuur wordt voldaan en niet door invloeden van buiten worden gestoord.

Belangrijk in dit geval is nog te weten dat reewild gevoeliger reageert op storing door soortgenoten dan op menselijke storing. Aan deze laatste factor passen reeën zich vrij snel aan.

Een mooi voorbeeld hiervan haalde dr. Ellenberg aan in zijn lezing, die hij voor de vereniging hield na de jaarvergadering, die overigens helaas slecht bezocht was. Hij vertelde, dat bij de universiteit waar hij werkzaam

is een weg loopt waar mensen en honden regelmatig gebruik van maken en waar het reewild op plusminus 100 meter rustig blijft laveien zonder af te springen als er mensen over de weg komen. Benaderde men de reeën echter van een kant waar normaal nooit mensen of honden lopen, dan sprongen ze al af, als er aan de horizon iemand of iets opdook. Waarmede hij aangaf dat in het eerste geval het ree het als volkomen normaal accepteerde dat er verontrusting was.
(wordt vervolgd)

Literatuur

- "Geheimnis des Weltrekordes des Reh" - Dr. Akos Scederjev
- "Lezing" - dr. Ellenberg - 1986
- "Rehwildhege" - Egon Wagenknecht

Commentaar Reewildbeheer

Met interesse hebben wij het eerste artikel van G.W. Boele over het reewildbeheer gelezen. Hoewel wij in eerste instantie het vervolg wilden afwachten, was de verleiding om op dit artikel te reageren toch te groot. Bij deze reactie volgen wij voor de duidelijkheid zoveel mogelijk dit artikel.

Als eerste willen wij reageren op de suggestie alsof wetenschappelijk biologische bejagingsmethode zoals toegepast bij het roodwild op dezelfde wijze toegepast zou kunnen worden bij het reewild. Wij geloven daar niet zo in, omdat het reewild een volkomen andere hertensoort is dan het edelhert, met een heel eigen leefwijze en heel andere onderlinge sociale betrekkingen. En met die verschillen zal zeker rekening moeten worden gehouden.

Wij veronderstellen echter dat Boele hierop nog terug zal komen en onthouden ons daarom op dit moment van verder commentaar. Een vraagteken zetten wij ook bij de opmerking dat een aantal trofeeën uit één veld iets zegt over dat veld. De kwaliteit van het ree is afhankelijk van de biotoop waarin het leeft dat wil zeggen voedselaanbod (onder anderen bepaald door bodemsamenstelling, ph gehalte en dergelijke), dekking, rust én van de reëndichtheid die in dat gebied aanwezig is. Dat kan bijvoorbeeld betekenen dat een dier in een ideale biotoop maar met een veel te hoge stand, een qua sterkte gelijk gewei kan opzetten als een dier uit een minder goede biotoop maar met een lage stand. Ofwel, de trofee zegt dan niets over de biotoop of het

jachtbeheer. Wel kan men uitgaande van kennis over de biotoop de trofeeën beoordelen en kan daarmee iets zeggen over het jachtbeheer. Maar men kent de biotoop niet, dan zal men aan de hand van het gewei geen oordeel mogen vellen over het veld en daar gevoerde jachtbeheer. Wat ons opviel bij de doelstellingen is het feit dat er wél over bokken en trofeeën wordt gesproken, maar er niets over de geiten wordt gezegd. Onbegrijpelijk, en helaas is de praktijk nog altijd zo dat er boeken vol over bokken en trofeeën worden geschreven en daarbij slechts een heel klein plekje wordt ingeruimd voor de reeget. Zelfs bij een reewildlezing door J. Mekers die wij enkele jaren terug hebben bijgewoond, was dat opvallend te constateren. Vele woorden en dia's over bokken, een enkel woordje en plaatje over geiten. Terwijl een gezonde geitenstand de basis is voor een gezonde reewildpopulatie.

Waar wij de nadruk op willen leggen is een voor het biotoop zo gezond mogelijke reewildstand met een evenwichtige leeftijdsopbouw en een geslachtsverhouding die 1:1 benadert. Bereikt men dat dan komen de goede wildbraadgewichten en goede trofeeën ook wel, maar wij vinden het niet juist om daarop de nadruk te leggen bij de doelstelling.

Dat betekent tevens dat het streven naar een zo groot mogelijk aantal rijpe en sterke bokken helemaal moet passen binnen de leeftijdsopbouw en dat mag dus niet inhouden dat deze daardoor verstoord wordt, door teveel bokken in de oudejaarsklassen.

Een belangrijke vraag die Boele zich vervolgens stelt is, hoe staat het met de kwaliteit van ons reewild? Uit de daaropvolgende zin zou men kunnen afleiden dat die niet al te best is.

Maar deze constatering wordt op geen enkele wijze onderbouwd. Wel worden twee voorbeelden gegeven waaruit blijkt dat de kwaliteit dat wil zeggen lichaamsgewicht en geweigewicht te verbeteren valt, maar nergens wordt duidelijk gemaakt hoe het met de kwaliteit van het reewild op dit moment in Nederland is. Met andere woorden een antwoord op de hierboven gestelde vraag wordt niet gegeven en dat houdt tevens in dat we ook niet weten of er aan de kwaliteit veel verbeterd moet worden, al suggereert de auteur dat wel. Wanneer Boele stelt dat een gezonde populatie hét streven is, dan denken wij dat hij daarmee de kern van het reewildbeheer aangeeft, zwaardere gewichten en sterke trofeeën komen dan wel, maar laten wij ons daarop niet doodstaren.

In het laatste deel van het artikel wordt weer teruggekomen op het roodwildbeheer. Naar onze mening wordt in dat deel weinig zorgvuldig geformuleerd.

De sterkte van het gewei is voornamelijk vooruit gegaan door de bijvoeding van het edelhert en niet omdat de stand is aangepast aan het biotoop. Natuurlijk wordt de hertenpopulatie nauwlettend in de gaten gehouden en wordt de afschotplanning zo goed mogelijk gerealiseerd, maar onverlet blijft dat de stand hoger is dan de biotoop aankan en dat dáárdoor de kwaliteit zeker niet omhoog is gegaan. Integendeel, het is een factor die negatief zal werken en alleen kan worden opgeheven door de herten het hele jaar door een aanvulling te geven op hun natuurlijke dieet.

De volgende zinsnede over het ouder worden komt ons tamelijk onbegrijpelijk over. Wat bedoeld wordt is waarschijnlijk dat men de populatie goed kent en daardoor een

evenwichtige (piramidale) leeftijdsopbouw kan handhaven, waarbij de herten een vrij hoge leeftijd mogen bereiken voordat afschot plaatsvindt. Dat wil echter niet zeggen dat door het ouder worden van herten de kwaliteit (van het gewei) verbetert, want dat hoeft absoluut niet. Factoren als biotoop, dichtheid, voedselaanbod spelen daar een veel belangrijke rol bij, iets wat Boele even verder op zelf wel stelt ten aanzien van het reewild. Gelden die dan niet bij het roodwild?

Nog een laatste vraag is wat nu precies bedoeld wordt met de erfmassa? Het is een term die je wel vaker tegenkomt maar of het een zinvolle vakterm is, is nog maar de vraag. Maar gezien de laatste zin van het artikel zal hier door Boele zeker op teruggekomen worden.

Wij denken dat elk artikel dat handelt over het beheer van reewild vragen en kritiek zal oproepen. Dat geeft ook niet, want door het leveren van kritiek en het voeren van discussies worden we voortdurend met onszelf geconfronteerd bij datgene waar we mee bezig zijn namelijk zorgen voor een goede en gezonde reewildstand in ons land.

Jammer vinden wij het dat Boele in zijn artikel een aantal ideeën en gedachten poneert zonder dat er sprake is van een logische en consistente opbouw en een adequate onderbouwing.

Neemt niet weg dat wij uiteraard zijn bijdrage aan de discussie over het beheer van het reewild waarderen en dat wij uitzien naar het gevolg.

R. H. M. Peltzer
H. W. P. G. Berger

Zwart en/of rood ?

Afgelopen zomer had ik een korte discussie met één van de jachtopzichters die ons land nog rijk is, over de kleur van het reewild. Hij prefereerde de zwarten (duidelijk herkenbaar zijns inziens sterker, enzovoort) terwijl ik een uitgesproken voorkeur voor de rode kleur heb. Een ree hoort mijns inziens roodbruin te zijn, al het andere is uit den boze en als ik de kans zou krijgen, wordt een zwarte geweerd. Eén keer kreeg ik die kans bij een zwart knop spitsertje, maar het schot was mis. En een enkele maal zie ik een vrouwelijk stuk, maar steeds in de tijd, dat afschot niet vrij is. Duidelijke verschillen van mening dus tussen de jachtopziener en mij; gelukkig: "de gustibus non disputandum est" oftewel in normaal nederlands: over smaak valt niet te twisten. En ik geloof, dat het uitsluitend een kwestie van smaak is. De nestor van ons reewildbeheer bij uitstek, Mr. J. O. Thate snijdt in zijn werk „Het Reewild” het onderwerp ook aan en schrijft onder meer dat over de melanistische vorm (het zwarte ree dus) volgens zijn mening en ervaring verkeerde opvattingen bestaan. Eensdeels meent men, dat de zwarte vorm een kwestie van degeneratie is en dus meedogenloos uitgeroeid dient te worden, anderdeels accepteert men het zwarte ree, maar meent, dat de geweevorming ver bij de roodbruine achterblijft. Hij gelooft, dat beide opvattingen onjuist zijn. Te twisten valt er over, of het zwarte ree "mooi" is, of het thuis hoort in onze velden: gewoon een kwestie van smaak, maar alleen reeds het feit, dat de zwakke kleur vererft volgens de leer van Mendel, waarbij dus uit een gemengde kruising zowel geheel

zwarte kalveren kunnen ontstaan, maar ook roodbruine, die later met roodbruine vererving weer geheel zwarte nakomelingen kunnen krijgen, sluit zijn inziens de mogelijkheden van degeneratie uit. De zwarte kleur is zelfs in vele gevallen zo dominerend, dat zij bij geheel onverwante kruisingen met roodbruin eerst na een groot aantal geslachten is uitgewerkt, aldus de natuurwet volgend. (Vermoedelijk zouden we nu een andere, minder poëtische verklaring geven. Opmerking H. E.!) Volgens Mr Thate komt in het oosten van het land op vele terreinen het zwarte ree voor in 5-10% van het totale bestand.

Wat het punt van de geweivorming betreft, gelooft Mr. Thate dat we niet over het hoofd moeten zien, dat het aantal werkelijke sterke geweien ook bij de roodbruine bokken slechts een klein gedeelte uitmaken op het totaal. Het grootste deel is middelmatig of gering.

Is het dan helemaal verantwoord conclusies te trekken uit het toch zo weinig zwarte materiaal? Hij schrijft, dat hij meer dan 25 jaar het zwarte ree heeft kunnen onderzoeken en de ervaring opgedaan, dat een jonge zwarte bok met aanleg een tenminste even sterk gewei kan dragen als zijn rode broeder, mits men hem oud laat worden. En hij toont de foto van een zesjarige, die hij van jaarling gaffelbok zag opgroeien en in 1954 in Düsseldorf met een derde prijs werd bekroond. Tot zover dan Mr. Thate.

Intussen verscheen in "Wild und Hund" nr. 9 - 89ste jaargang van 3 augustus jongstleden van de hand van Dr. Horst Meyer-Brenken een uitgebreid artikel over het zwarte reewild, een bijzonderheid van de noord-west duitse laagvlakte. Gaarne

nemen we hieruit enkele voor ons interessante punten over.

Volgens schrijver komt het zwarte ree regelmatig slechts voor in de noord-west duitse laagvlakte en heeft zich reeds in de vorige eeuw onder andere naar het westen en Nederland, uitgebreid. In deze gebieden leven ze samen met normaal gekleurde reëen, soms wijd verspreid en alleen of in kleine groepen. In bepaalde gebieden ontbreken ze geheel.

Oorsprong.

In 1797 zijn in het huidige nedersaksen twee standplaatsen met zwart reewild bekend: namelijk Lucie (= moerasbos) in het graafschap Dannenberg in het wijde gebied van de Lüneburger heide en het Ottenser bos in het graafschap Schaumburg (ongeveer 30 kilometer ten westen van Hannover). In een oorkonde van 1591 maant de landgraaf van Hessen bij de hertog van Braunschweig om toegezegd zwart reewild. Deze bezit ze echter niet zelf, maar betreft ze van zijn broer, de bisschop van Osnabrück en Verden. Deze op zijn beurt bezit bos en jachtrechten in Lucie, zodat ongetwijfeld de zwarte reëen hier vandaan zullen komen. Bekend is verder, dat in de bossen van Gartow, in de buurt van de Lucie, in 1733 en 1750 met inzet van veel mensen vangjachten van zwart reewild plaatsvond. Later word nog vermeld, dat in de Lucie naast gewoon gekleurde (bedoeld dus roodbruin H.E.) ook ongeveer evenveel zwart reewild aanwezig is.

Uit de plaats van oorsprong Ottensen verlangt de broer van Napoleon en koning van Westfalen, Jérôme, in 1809 levend zwart reewild voor zijn park bij Kassel. In 1867 wordt behalve Hannover ook Hessen-Kassel Pruisisch gebied en boswachterij

Ottensen wordt deel van de Koninklijke Pruisische opperboswachterij Haste. Sindsdien is de naam Haste met het voorkomen van zwart reewild verbonden. Het Pruisch staatsbosbestuur laat zich veel gelegen liggen aan de bescherming. Veldjachten in de omgeving worden erbij gepacht, zodat er in 1882 een samenhangend beschermd gebied van rond 100.000 hectare aanwezig is.

De Lucie ligt met het zwaartepunt in de beide boswachterijen Siemen en Dünsche van het gebied Lüchow. In 1967 werd Haste opgeheven en de hoofddelen aan Hannover toegevoegd, maar de traditie van voortreffelijk beheer leeft in het ongeveer 1000 hectare grote gebied Haste voort. Beide oorspronkelijke standplaatsen hebben een nat tot moerassig laagland karakter.

Hoe is het zwarte ree ontstaan ?

Nog steeds bestaat het idee, dat het zwarte ree uit verre landen stamt en in Duitsland uitgezet is. Zo zou graaf Wilhelm van Schaumburg-Lippe het in 1763 uit Portugal hebben meegebracht en in zijn Schaumburgerbos hebben losgelaten. Hoofdmannen uit Oost-Friesland zouden het in dat gebied hebben gebracht. Een kamerheer v. Jagow zou het vanuit Spanje in de omgeving van de Lucie hebben gebracht, terwijl ook Hongarije als gebied van herkomst wordt genoemd. Voor al deze veronderstellingen ontbreken bewijzen. In de genoemde aangegeven landen van herkomst is over het huidige of vroegere voorkomen niets bekend. Daar er anderzijds vaststaande bewijzen voorhanden zijn dat het zwarte ree in noord-west Duitsland reeds eeuwenlang voorkomt, kan er geen twijfel aan zijn, dat het als mutatie,

dus door plotselinge veranderingen van de erfelijke factoren, die voor pigmentverdeling en kleur bepalend zijn, is ontstaan. Schijnbaar zijn bij het ontstaan en het blijvend voorkomen klimatologische verhoudingen mede in het spel.

De zwarte kleur is beter aan het natte koude klimaat van de laagvlakte van noord-west Duitsland aangepast dan de lichte kleur. Zo geldt bij de zoölogen dit gebied ook voor talrijke andere zoogdieren als gebied, waar de dieren een donkerder vorm hebben.

De kleur

Zwart reewild wordt in de literatuur als glanzend ravenzwart, eenkleurig koolzwart, zo zwart als oostindische inkt of ook gelijkmatig zwart als een mol beschreven. Het kan bij een bepaalde belichting er zodanig uitzien. In de vrije wildbaan wordt de kleurindruk beïnvloed door tijd van de dag, verhoudingen in belichting, afstand en stand van het lichaam. Van heel dichtbij gezien is alleen het bovenlichaam zwart, de onderkant is in zomerkleed bruinachtig, in winterkleed loodgrijs. De spiegel is klein, in de zomer reebruin, in de winter zilvergrijs. Aan de lopers zijn zeer dikwijls reebruine aftekeningen. Het zomerkleed voelt zijdeachtig aan, wanneer men met de handrug er overheen strijkt. ~

In het voorjaar maakt het zwarte ree een zeldzame kleurfase door. Het uitgebleekte winterhaar wordt goorgrijs, witgrijs, zilvergrijs en ze lijken veel op rode reën in winterkleed.

In mei zijn zij slechts aan de zwarte oren en kop als zwart herkenbaar; het lichaam zelf geeft een getijgerde of vuil witte indruk.

De kalveren worden zwart geboren met weinig vlekken (minder dan bij de roodbruine).

De onderzijde is reebruin tot witachtig geel en wollig.

Tussen jeugd- en winterkleed zijn de zwarte kalveren donkerbruin.

Erfelijkeid

De langdurige ervaring in Haste heeft aangetoond, dat het aandeel van zwart reewild alleen aan te houden of te verhogen is, wanneer voortdurend het rode ree bij voorkeur geschoten wordt.

Om een zuiver zwart reewildbestand te krijgen, beval het Pruisisch staatsbosbeheer in de jaren 80 uit de vorige eeuw het totaalafschot van het rode. Iedere beambte mocht elke rode bok schieten. Men kwam weliswaar tot 90 procent, maar een zuiver kwart reewildbestand werd nooit bereikt, aangezien de rode kleur dominant is. Bij paring tussen zuiver rood en zuiver zwart komen er in de 1e generatie alleen rode kalveren. Eerst later duiken weer volgens de wetten van Mendel zwarte kalveren op. Zwart wordt recessief vererfd. Dat betekent, dat paring zwart maal zwart steeds zwarte kalveren geeft, maar ook, dat zwarte geiten jarenlang alleen rode kalveren kunnen zetten.

In de jachtpraktijk blijkt vaak, dat zwart reewild plotseling in een revier opduikt, om dan ook weer voor veel jaren te verdwijnen.

Vitaliteit

Zwarte reëen zijn ten opzien van de normaal gekleurde niet minderwaardig, maar in hetzelfde gebied gelijkwaardig. In Haste hadden 16 zwarte en 67 rode bokken (tweejarig en onder) hetzelfde gewicht van gemiddeld 14,1 kilogram.

150 Zwarte en 220 rode geiten brachten gemiddeld 1,4 kalveren, waarbij in beide kleurnuances 60% van de geiten eenlingen bracht. In een periode van 4 jaar had het zwarte een aandeel van 35% aan valwild, wat precies overeenstemde met het aandeel bij het levende wild. De zwarte kleur geeft een slanke indruk en daarom schijnen de zwarten kleiner te zijn dan de rode, maar ze zijn het niet.

Kruisingsreeën

Rood en zwart paren met elkaar, waarbij de bokken bij de partners schijnbaar aan de tegenkleur de voorkeur geven. Rode geiten zetten zwarte kalveren, zwarte geiten rode kalveren. Ook kan door een geit tweelingkalveren van verschillende kleurig worden gezet.

Aangezien de dominantie van rood in de erfelijkheid niet volledig is, (Vermoedelijk niet op één enkelvoudige factor berust Opmerking H.E.), tonen bepaalde rode reëen, het resultaat van een kruising, meer of minder een duidelijk melanistische inslag. Het zomerkleed is donkerroodbruin tot donkergrijsbruin, gelijk aan het winterkleed bij rode reëen. Vandaar soms wel eens de opmerking, dat er reëen zijn, die in het voorjaar niet verkleuren.

Het kopmasker is bij het zwarte af; de spronggewrichten zijn duidelijk zwart. In het winterkleed verloopt een zwarte streep in een niet scherpe afgrenzing tegen het wintergrijs van de kop meest tot het achtereind.

De zwarte kleurgebieden aan de kop zijn vergroot, de witte verkleind. De erfelijke aanleg kan men aan het uiterlijk beeld natuurlijk niet exact herkennen.

Men kan slechts vermoeden dat het

bij de rode reëen met melanistische inslag zoals in zuiver rood-reewildgebieden niet voorkomt, gaat om kruisingsprodukten met gemengde erfelijkheidsaanleg.

De jacht

In het grote verspreidingsgebied kan het aandeel van zwart reewild in doorsnede niet boven de 2, dikwijls minder groot zijn.

Een zwarte bok is en blijft een gelukkige jachtbelevens en geeft een zeldzaam voorkomende trofee.

Moeilijkheden geeft het aanspreken naar leeftijd van de zwarte bok. Kenmerken in de gezichtskleuring ontbreken, het totaalbeeld,

levensgewoonte en het verhouden tot de omgeving en soortgenoten moeten bij de beoordeling de doorslag geven.

Werden vroeger door de feodale heren zwarte reëen gespaard, in 1934 gaf (in Duitsland) een "Gaujäger Jägermeister" bevel tot totale uitroeiing wegens "rassen minderwaardigheid".

Tegenwoordig geldt het standpunt, zwart reewild jachttechnisch net eender te behandelen als het rode, eventueel het zelfs als standwild voor het laagland daardoor een extra verzorging te geven.

H.E.

Mededelingen

(1) Radioactiviteit schildklieren

Naar aanleiding van het schrijven van de Directie N.M.F. van 12-6-1986, dat wij in ons vorig mededelingenblad opnamen, zijn nog enkele vragen en reacties binnengekomen. Daarom duidelijkshalve nogmaals. Voor de in Nederland geschoten reëen is het aan te raden, de schildklieren (hebben een zeef-werking voor jodium 131) te verwijderen (bij het verwijderen van de kop minimaal 20 cm van de hals niet voor consumptie te gebruiken).

N.B. Maar misschien is er intussen al weer zoveel tijd verstreken dat deze voorzorgsmaatregel kan vervallen.

(2) Herziene richtlijnen

Er zijn nog weer enkele reacties binnengekomen op "Herziene richtlijnen", die net als de vorige keer aan de betrokken commissie zijn doorgezonden. Hiervan hebben we nog geen verdere reacties ontvangen (vakantie, etc.).

Eveneens is wederom een reactie binnengekomen over de afschotgegevens, die jaarlijks bij de stukken voor de jaarvergadering worden toegezonden. Ook deze aangelegenheid heeft onze aandacht en ook hierop hopen we nader terug te komen.

(3) Aanspreken van reewild

Herdruk Boek Daan Wildschut. "Wat zegt Raesfeld en wat zeggen anderen over het aanspreken van Reewild.

U hebt hierover in vorige mededelingenbladen enkele malen aankondigingen kunnen lezen. Zeer actueel vernamen wij, dat met het drukken een aanvang is gemaakt en dat voor degenen die belangstelling toonden (en ook voor hen, die hiertoe nog mochten besluiten) in de maand oktober de verzending ter hand genomen wordt.

(4) Bestellijst

In ons laatste mededelingenblad was als middenpagina een bestellijst

opgenomen voor artikelen, die de vereniging kan bieden. Hiervan is een zodanig goed gebruik gemaakt, dat wij menen in een behoefte te voorzien door deze lijst nogmaals te plaatsen (o.m. is bovengenoemde herdruk opgenomen!) Vooral ook als U bedenkt, dat dit "Reewild" nummer eigenlijk het laatste is om verzekerd te zijn, dat bestelde artikelen vóór de komende feestdagen nog op tijd ter plaatse zijn! Verzending kost tijd, hoe eerder U er bij bent, hoe beter . . . (N.B. nog een kleine rectificatie voor de nieuwe leden: er stond in de lijst vermeld, dat het hoedinsigne gratis is; dit is onjuist, het sterretje had bij de opbergcassette moeten staan, wat nu verbeterd is!)

(5) Folder

Ingesloten treft u een door J. Poutsma samengestelde folder "Reeën" aan, ons aangeboden door "Het Aardhuis" (Stichting Wild-beheer Veluwe), waarvoor wij uiteraard zeer erkentelijk zijn. Het moge tevens gelden als aanmoediging dit fraaie ingerichte bezoekerscentrum bij Apeldoorn (nog ?) eens te bezoeken.

(6) De nieuwe regio Utrecht, Gooi en Vechtstreek

Na overleg tussen degenen die hun belangstelling hadden kenbaar gemaakt voor een plaats in het bestuur van de nieuwe regio Utrecht, Gooi en Vechtstreek is een bestuur geformeerd dat bestaat uit de volgende personen:

Dr. J. F. Erdmann, voorzitter,
Rembrandtlaan 15, 1231 AA
Loosdrecht, tel. 02158-1285.
A. A. van Galen, vice-voorzitter,
Soesterbergsestraat 137, 3768 MB
Soestduinen, tel. 02155-14335.

L. P. M. J. Canjels, secretaris,
Vletweide 114, 3981 ZN Bunnik,
tel. 03405-67782.

C. J. M. Slikkerveer, penningmeester,
Brinklaan 34, 1404 EW Bussum,
tel. 02159-12697.

W. P. Paternotte, pr-commissaris,
Haagbeuklaan 13, 1185 KK
Amstelveen, tel. 020-416300.

Tevens is een trofeeënshow-commissie geformeerd waarin o.a. de heren A. A. van Galen als voorzitter en C. J. M. Slikkerveer als secretaris zitting hebben. Deze commissie is reeds druk doende met de organisatie van de volgende trofeeënshow.

De data waarop die show zal plaatsvinden zijn reeds vastgesteld en wel op 24, 25 en 26 april 1987.

Uiteraard zullen hierover te zijner tijd mededelingen worden gedaan.

Wij hopen dat alle betrokkenen, met name ook degenen wiens trofeeën in aanmerking komen, hun welwillende medewerking zullen verlenen.

Het bestuur van de regio Utrecht, Gooi en Eemland nodigt de leden van de Vereniging "Het Reewild", woonachtig binnen de regio, hetzij jagende binnen de regio, uit voor een algemene ledenvergadering welke zal worden gehouden op 30 september a.s te Soestduinen. Nadere mededelingen hierover zult u nog ontvangen. Nu reeds kunnen wij u echter laten weten dat deze vergadering zodanig zal worden opgeluisterd dat wij menen dat u er verstandig aan doet tijd vrij te houden om deze vergadering te kunnen bijwonen.

L. P. M. J. Canjels, secretaris

(7) Op onze vraag „doen we het goed" ontvingen wij enkele prettige reacties en suggesties waarop wij in de komende nummers hopen in te gaan. Hartelijk dank . . . en wij houden ons aanbevolen.

Agenda

(1) Op zaterdag 25 oktober a.s. 's avonds om 19.30 uur zal er op het Aardhuis een vergadering zijn met het doel te komen tot oprichting van een regio Veluwe van de Vereniging "Het Reewild". Allereerst zal de heer J. Poutsma een lezing verzorgen, terwijl na de pauze in een huishoudelijk deel op genoemde oprichting zal worden ingegaan. De leden van de Vereniging "Het Reewild", op de Veluwe woonachtig, krijgen een persoonlijke uitnodiging.

(2) Activiteiten 1986 West- en Midden Brabant

Noteer alvast in uw agenda!

- 18 september a.s.
20.00 uur. Informatieavond rond het thema: schot, schotteken en het werk na het schot. Inleider: J. Hommen uit Roermond. Plaats: Hotel Bellevu te Chaam.

Introducé's zijn van harte welkom.

- 27 november a.s.

Het reewild in de keuken.

Gastronomische, culinaire avond, alleen voor leden met hun dame.

Plaats en handeling: G.T.S., Biesdonkweg 33 te Breda.

Teneinde ervoor te kunnen zorgen dat eenieder voldoende zal kunnen proeven, wil het bestuur enige "jonge bokken" tegen de geldende poeliersprijs van u kopen. Graag uw opgave voor verkoop van uw wild aan de penningmeester, de heer C. M. v.d. Kroon, telefoon 076-139782.

Nadere informatie over deze avond wordt u nog toegezonden.

- Wie heeft er belangstelling voor het organiseren van één of meerdere kogelschietdagen op de nieuwe banen te Bath-Reimerswaal. Opgave hiervoor bij de heer J. Wijland.

- De volgende expositie van het reebokkenafschot zal in 1987 plaatsvinden op 11 en 12 april. Wij verzoeken u hiermede rekening te houden en de geweien van het afschot 1986 in ieder geval beschikbaar te houden.

G. W. A. M. Hamel, secretaris.

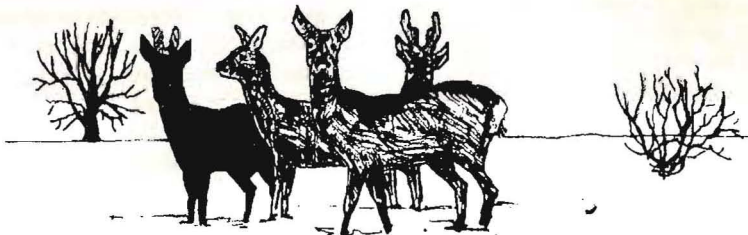
Recept

Reezadel à la Nimrod.

Ontvries een reerug en pareer en piqueer het met fijne reepjes spek. Marineer dit enkele uren met 2 eetlepels olie, een gesnipperde wortel en een ui, eveneens gesnipperd, peterselie steeltjes, een laurierblad, een eetlepel azijn, een glas droge wijn en enkele peperkorrels.

Zadel afvegen, in een casserole leggen en begieten met gesmolten boter. Braad het in de oven met een goede warmte en leg de marinade groenten goed uitgelekt er om heen, zodat deze ook gaar worden.

Leg de rug op een schotel en de garnituur er om heen (bijvoorbeeld purée van kastanjes, selderij), completeer het geheel met een lekker glas wijn en saus au poivre.

Wij ontvingen een aantal bijdragen o.m. één over hoogzitten en één over richtkijkers. Helaas was hiervoor in dit nummer geen plaats meer en hopen wij er in een volgend nummer op terug te komen.

De redactie

nationaal jachtschietcentrum "berkenhorst"

clubhuis/baanbeheerder: j. van rhee
stakenbergweg 60 - 8075 ra elspeet - tel. 05779-1332

Het Nationaal Schietcentrum "Berkenhorst" is het centrum waar de jager zich thuis voelt.

Wij kunnen u bieden:

- skeet
- jachtparcours
- 100 en 50 meter kogelbaan
- lopend-varkens baan

Wij zijn geopend:

Kleiduiven - woensdag van 14 tot 17 uur
zaterdag van 11 tot 17 uur

Kogelbaan - na afspraak iedere dag (niet op zondagen)

Deskundige hulp bij het inschieten van uw jachtbuks.

Graag tot ziens op Berkenhorst.

Jaap en Bea van Rhee

Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer

MINISTERIE VAN LANDBOUW EN VISSERIJ

Bezuidenhoutseweg 73 - Postbus 20401 - 2500 EK Den Haag
Telefoon 070-793911

ADRESSENLIJST

PROVINCIE	DISTRICTS- HOOFDEN FAUNA- AANGELEGENHEDEN	KANTOREN VAN DE CONSULENTEN N.M.F.	
Groningen	C. L. M. v.d. Rakt	Postbus 30027 Engelsekamp 6	9700 RM Groningen Tel.: 050-239111
Friesland	F. Veenstra	Postbus 2003 Tesselschadestr. 7	8901 JA Leeuwarden Tel.: 058-443313
Drenthe	M. A. Roertert Steenbruggen	Postbus 11 Mandemaat 3	9400 AC Assen Tel.: 05920-27911
Overijssel	W. Nab	Postbus 604 Assendorperdijk 2	8000 AP Zwolle Tel.: 038-210533
Flevoland	J. Eising	Maeslandt 16	8224 AS Lelystad Tel.: 03200-30574
Gelderland	H. Bardeel T. A. M. Dikker	Postbus 9079 Rosendaalsestr. 64	6800 ED Arnhem Tel.: 085-579111
Utrecht	G. Kreton	Museumlaan 2	3581 HK Utrecht Tel.: 030-520834
Noord-Holland	A. W. Kamminga J. Eising	Postbus 3005 Linnenslaan 2	2001 DA Haarlem Tel.: 023-186160
Zuid-Holland	J. Verhulst P. Oude Elferink	Postbus 30119 Muzenstraat 30	2500 GC Den Haag Tel.: 070-624611
Zeeland	P. C. Remijnse	Westsingel 58	4461 DM Goes Tel.: 01100-37911
Noord-Brabant	G. A. J. M. Schram L. C. Wijlaars	Postbus 1180 Prof. Cobbenhagen- laan 225	5037 DB Tilburg Tel.: 013 678755
Limburg	W. van Loenen	Postbus 103 Lindanusstraat 12	6040 AC Roermond Tel.: 04750-34251

Hotel Restaurant *Bakker*

De plaats voor jager en hond
Ontmoetingscentrum van „Het Reewild”

Tel. 05752-1312

* **WAPENS** in de betere merken.
* **JACHTKLEDING** in loden,
katoen en wol, o.a.: knicker-
bockers en kousen, hoeden
petten, laarzen, truien, vesten
en jagersjassen.

* **LECTUUR**, wildlokkers, lucht-
buksen, gehoorbeschermers,
serviesgoed, kijkers, patroon-
tassen, messen.

Specialist voor reparatie en het
monteren van richtkijkers.

VOOR JACHT EN SCHIETSPOORT

WAPEN- EN SPORHANDEL

steeds doeltreffend!

Zutphenseweg 9, 7251 DG Vorden
Telefoon 05752-1272

"HEGERING" WILDAKKERS

Wilt u weelderige voedselrijke akkers voor uw ree-
wild, neem dan zaaigoed "HEGERING"-REEWILD.

Optimale samenstelling gericht op gezond wild en
goede geweevorming. Prachtige resultaten.

Importeur voor de Benelux:

N.S.D. Trading

U koopt rechtstreeks van de importeur en
krijgt franko huis geleverd.

BON

Ik ben geïnteresseerd in "HEGERING" zaaigoed en
verzoek u mij nadere informatie toe te sturen.

Naam:

Straat:

Postcode: Plaats:

Opsturen aan:

N.S.D. Trading

Wilgenkampweg 75 - 7547 RZ Enschede

U HOUDT ZICH AAN LEVERTIJDEN WIJ OOK

Hebt u ook gemerkt dat levertijden
steeds krappere worden?

Dat u steeds vaker "onmogelijke"
prestaties moet leveren om de zaken
op tijd rond te krijgen?

Terwijl aan de andere kant het
afspraak-is-afspraak
steeds zwaarder gaat wegen.
Drukkerij Lulof kan er over meepraten.

Drukwerk is vaak haastwerk.

Voor Lulof geen probleem.

Lulof levert op tijd. Net als u.

Bel ons eens:

wellicht kunnen we zaken doen.

DRUKKERIJ LULOF

De Grenzen 7 - Almelo

Tel.: 05490-11011

Postbus 100 - 7600 AC Almelo